

ارزشیابی پیوست‌نگاری فرهنگی حوزه فاوا و پیشنهاد روش‌شناسی برای اصلاح آن

نعمت‌الله کرم‌اللهی*

عبدالحسین کلانتری**

سید آرش وکیلان***

چکیده

طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ حدود ۸ طرح پژوهشی پیوست‌نگاری فرهنگی در حوزه پروژه‌های بزرگ و ملی فناوری اطلاعات و ارتباطات، بخصوص شبکه ملی اطلاعات و همچنین ارتباطات باندپهن اجرا شد که این مقاله با رویکرد «فرارزشیابی بررسی‌کننده روش‌شناسی» می‌کوشد به این سؤال پاسخ دهد که مطالعات پیوست‌نگاری فرهنگی مذکور، از منظر روش‌شناختی تا چه حد از کیفیت علمی لازم برخوردار بوده است و ضعف آنها با چه رویکردی قابل جبران می‌باشد. مقاله به ارزشیابی آن پژوهش‌ها بر مبنای الگوی تیپ پیوست‌نگاری فرهنگی دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی با استفاده از روش آمیخته به شیوه تحلیل محتوای کیفی جهت‌دار اسناد پژوهش‌های مذکور پرداخته است. براساس نتایج به دست آمده در اغلب موارد الگوی تیپ پیوست‌نگاری به طور کامل پیروی نشده است، بلکه روش تحقیق آنها عمدتاً متکی بر مطالعات کتابخانه‌ای و اخذ نظرات خبرگی اشخاص غیرذی‌نفع بوده است که می‌توان آن را روش «گردآوری ارتكازی آرای صاحب‌نظران» نامید. در نهایت، این مقاله پس از ارزشیابی علل ضعف‌های کلی حاکم بر این مطالعات و الگوی تیپ پیوست‌نگاری فرهنگی، روش‌شناسی اصلاح‌شده‌ای را پیشنهاد می‌دهد که مبتنی بر تلقی فرهنگ به عنوان عامل مؤثر نه متأثر در طراحی فناوری، رابطه سیستمی به جای رابطه مکانیستی بین ابعاد مختلف پدیده و بهره‌گیری از سازه مفهومی «سیستم اجتماعی-فنی» می‌باشد. بر این اساس استفاده همزمان از دو روش‌شناسی مربوط به سیستم‌های اجتماعی-فنی که عبارتند از «مدل شبکه کارآمدی سیستم»، «چشم‌اندازهای چندگانه» و علاوه بر آن دو روش‌شناسی «برنامه‌ریزی تعاملی» و «روش‌شناسی سیستم‌های نرم» برای تحلیل و برنامه‌ریزی برای پیوست‌نگاری فرهنگی سیستم‌های اجتماعی پیچیده پیشنهاد می‌شود.

واژگان کلیدی

پیوست فرهنگی، ارزیابی تأثیرات فرهنگی، ارزشیابی، فناوری اطلاعات و ارتباطات، باندپهن.

* دانشیار دانشگاه باقرالعلوم علیه‌السلام، n.karamollahi@gmail.com.

** دانشیار دانشکده علوم اجتماعی دانشگاه تهران، abkalantari@ut.ac.ir.

*** دانشجوی دوره دکتری سیاست‌گذاری فرهنگی دانشگاه باقرالعلوم علیه‌السلام، sa.vakilian@gmail.com.

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۳/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۹/۰۱